

KUML 1988
-89

KUML¹⁹⁸⁸₋₈₉

KUML¹⁹⁸⁸ -89

ÅRBOG FOR
JYSK ARKÆOLOGISK SELSKAB

With Summaries in English

Jysk Arkæologisk Selskab satte dette KUML
til minde om
JOHANNES BRØNDSTED
i hundredåret for hans fødsel
den 5. oktober 1890

I kommission hos Aarhus Universitetsforlag

Redaktion: Poul Kjærum

Redaktionsudvalg:

Jens Henrik Bech, Thisted

Steen Hvass, Vejle

Stig Jensen, Ribe

Erik Johansen, Aalborg

Erik Jørgensen, Haderslev

Hans Jørgen Madsen, Århus.

Omslag: Sporer fra ryttergrav i Gantrup

Udgivet med støtte af Statens humanistiske Forskningsråd

Omslag: Flemming Bau

Tilrettelæggelse: Elsebet Morville

Special-Trykkeriet Viborg a-s

Skrift: Baskerville 11/12

Papir: Stora G-print 120 g

Copyright 1990 by Jysk Arkæologisk Selskab

ISBN 87-7288-050-3

ISSN 0454 6245

Indhold/Contents

<i>Poul Kjerum</i> : Johannes Brøndsted – et 100 års minde	7
<i>Jørgen Jensen</i> : Arkæologien mellem videnskab og folkelighed	9
Archaeology between science and popularization	14
<i>Steen Hvass</i> : Asken Yggdrasil	15
Yggdrasil. The World Tree	20
<i>Peter Gathercole</i> : Gordon Childe efter 30 år. Forelæsning ved 40 års jubilæet for oprettelsen af Forhistorisk Arkæologisk Institut ved Aarhus Universitet	21
Gordon Childe after thirty years	27
<i>Gert Hougaard Rasmussen</i> : Okkergrave fra ældre stenalder på Djursland	31
Ochre graves from the Early Stone Age on Djursland	40
<i>Pia Bennike og Verner Alexandersen</i> : Fannerup-skelettet. Antropologiske studier	43
Anthropological studies of the Fannerup skeleton from the Early Stone Age	56
<i>Lone og Steen Hvass</i> : Et gravkammer fra enkeltgravskulturen	57
Grave chambers in the single-grave culture	75
<i>Orla Madsen</i> : Gantrup. En enkeltgravshøj med ringrøft og grav med dødehus	77
Gantrup. A mound from the single-grave culture with a circular trench and a grave with a mortuary house	95
<i>Orla Madsen</i> : Grønlund. En høj med kammergrav og andre grave fra bronzealderen	97
A mound with a chamber-grave and other graves from the Bronze Age at Grønlund	117
<i>Erik Jørgensen</i> : Højgård, Avnevig og Måde. Tre syd- og sønderjyske grave fra tiden omkring Kristi fødsel	119
Højgård, Avnevig and Måde. Three graves from Slesvig and Southern Jutland from the time around the birth of Christ	141
<i>Dorthe Kaldal Mikkelsen</i> : To ryttergrave fra ældre romersk jernalder – den ene med tilhørende bebyggelse	143
Two equestrian graves from the early Roman Iron Age – one with an associated settlement	195
<i>Henrik Jarl Hansen</i> : Dankirke. Jernalderboplads og rigdomscenter. Oversigt over udgravningerne 1965-70	201
Dankirke. Eisenzeitliche Siedlung und Handelszentrum. Übersicht über die Ausgrabungen von 1965-1970	241
<i>Steen Wulff Andersen</i> : Alsiske brandgrave fra den yngre jernalder	249
Cremation graves from the late Iron Age on Als	285
<i>Jens Jeppesen og Hans Jørgen Madsen</i> : Stormandsgård og kirke i Lisbjerg	289
A nobleman's farm and church in Lisbjerg	309
<i>Torben Egebjerg Hansen</i> : Værktøjsfundet fra Dejbjerg. En vikingetidshåndværkers redskaber	311
The implements found at Dejbjerg	323
<i>Nils M. Jensen og Jens Sørensen</i> : Nonnebakkeanlægget i Odense. En ny brik til udforskningen	325
A new clue towards solving the puzzle of the Nonnebakke construction in Odense	333
<i>Hans Krøngård Kvistensen</i> : Spor efter guldsmede fra vikingetiden i Viborg	335
Traces left by goldsmiths in Viking Age Viborg	346
<i>Anne Hedeager Krag</i> : Frankisk-Byzantinsk dragtindflydelse. Tre jyske gravfund fra det 10. årh. e.Kr.	347
Fränkisch-byzantinische Einfluss auf die Tracht des 10. Jhr. n. Chr. Durch Trachtfunde aus drei jütischen Gräbern	358
<i>Gad Rausing</i> : Fanns ren i Skotland under vikingatid?	359
On the question of Reindeer in Scotland in postglacial times	361
<i>Jysk Arkæologisk Selskab 1988 og 89</i>	365

Værktøjsfundet fra Dejbjerg

En vikingetidshåndværkers redskaber

Af Torben Egeberg Hansen

Dejbjerg ligger på kanten af Skovbjerg Bakkeø, med en imponerende udsigt ud over Ringkjøbing fjord. Stedet er kendt for fundet af de to førromerske pragtvogne fra præstegårdsmosen. Men for nylig er der dukket endnu et bemærkelsesværdigt arkæologisk fund op i Dejbjerg.

Fundhistorien startede en dag i efteråret 1987, da der i forbindelse med en byggemodning i Dejbjerg skulle foretages en arkæologisk udgravning. Da museet telefonisk bestilte entreprenør Kaj Nygaard Jepsen til at lave maskinarbejdet, nævnte han, at han derhjemme havde en meget stor hvæssesten og noget jernværktøj liggende. Det lød interessant, og vi aftalte, at Kaj Nygaard Jepsen skulle tage sagerne med, når udgravningsarbejdet startede.

Da genstandene blev vist frem, liggende i en papkasse, var det med det samme klart, at forventningerne om noget spændende blev indfriet. I kassen lå en imponerende stor hvæssesten, smedetænger, øksehoved, hammerhoved osv. Kaj Nygaard Jepsen havde haft tingene liggende i sin garage, lige siden han selv fandt dem i 1969. Dengang blev gaden »Skrænten« kloakeret, og værktøjet kom samlet op med rendegraverens skovl, fra ca. 1 meters dybde (fig. 1). Fundomstændighederne betyder altså, at fundstedet i dag ligger under asfalten midt på en villavej i Dejbjerg Kirkeby. Der er derfor ikke umiddelbar mulighed for at lave en efterundersøgelse på stedet.

Da fundets forskningsmæssige værdi blev klar, overdrog Kaj Nygaard Jepsen velvilligt genstandene til Skjern-Egvad Museum til nærmere undersøgelse og konservering (1).

Selv om værktøjet har ligget omtrent 20 år i en garage, er der kun sket begrænset skade. Det er endvidere af betydning for fundets kvalitet, at genstandene er fremkommet samlet, og at de siden er blevet opbevaret sammen.

Værktøjet kan foreløbigt dateres til vikingetiden, og da der i forvejen fra dansk område kun kendes to større fund af denne slags, fra Tjele og Halleby å, har det nye fund betydelig interesse (2). De danske værktøjssamlinger modsvares af et meget velbevaret gotlandsk fund, fra Mästermyr (3).

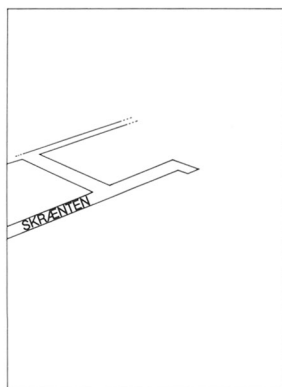

Fig. 1: Fundstedet for vikingetidsværktøjet fra Dejbjerg, set fra luften. Værktøjet er fremkommet under det T-formede gadeforløb, omtrent midt i billedet. I baggrunden ses Dejbjerg kirke. Forrest i billedet ses mørke pletter i kornmarken, muligvis grubehuse. (Foto: TEH 18. juli 1986).

The place where the Dejbjerg Viking Age tools were found, seen from the air. The tools were found under the T-shaped street-formation approximately in the centre of the picture. In the background, Dejbjerg Church. In the foreground, dark patches in the corn-field, probably pit-houses. (Photo: TEH 18 July 1986).

Genstandene

Fundet består i dag af 9 redskaber og nogle beslag. Hertil kommer afskallede overflader fra jerngenstandene. Da vi ikke kan være sikre på, at hele værktøjssamlingen er kommet op med rendegraverens skovl, er der naturligvis mulighed for, at antallet af redskaber oprindeligt var større.

Redskaberne kan deles i to grupper:

Tømrerværktøj:	Retøkse
	Dølleøkse
	Skebor

- Smedeværktøj: Hammerhoved
Naglejern
To smedetænger
- Øvrige genstande: Et ubestemmeligt redskabsfragment
Hvæssesten af skifer
Jernbeslag fra formodet værktøjskasse

Retøksen (fig. 2). Øksen er 17,5 cm lang, 13,5 cm bred og 4 cm tyk ved nakken. Størstedelen af den oprindelige overflade med tilhørende korrosionslag er afskallet, hvilket iøvrigt også gælder for de følgende jerngenstande i fundet. Øksen har mistet sin oprindelige form, idet en svejsning fra skafthullet og frem mod æggen er sprunget op, muligt som følge af korrosionsspændinger. Set mod smalsiderne er det derfor sandsynligt, at øksen har været symmetrisk. Set fra siden har øksebladet en karakteristisk hængende æg, en såkaldt skægøkse, med et kraftigt markeret skæghjørne. I skafthullet ses rester af træ (4). Øksens vægt er nu 660 g.

Ved skafthullet har øksen oprindeligt været udhamret i 4 tynde flige. Korrosion har dog fjernet en stor del af fligene, således at den præcise størrelse ikke længere kan bestemmes. På røntgen-fotos, optaget på Konserveringscentret i Ølgod, ses ingen spor af metalindlægninger eller anden ornamentik på øksen. Det er uden tvivl en regulær tømmerøkse.

Øksens form er af stor betydning for dateringen af værktøjssamlingen. Formen kommer tæt på J. Petersens type D, der dateres sent i vikingetiden (5).

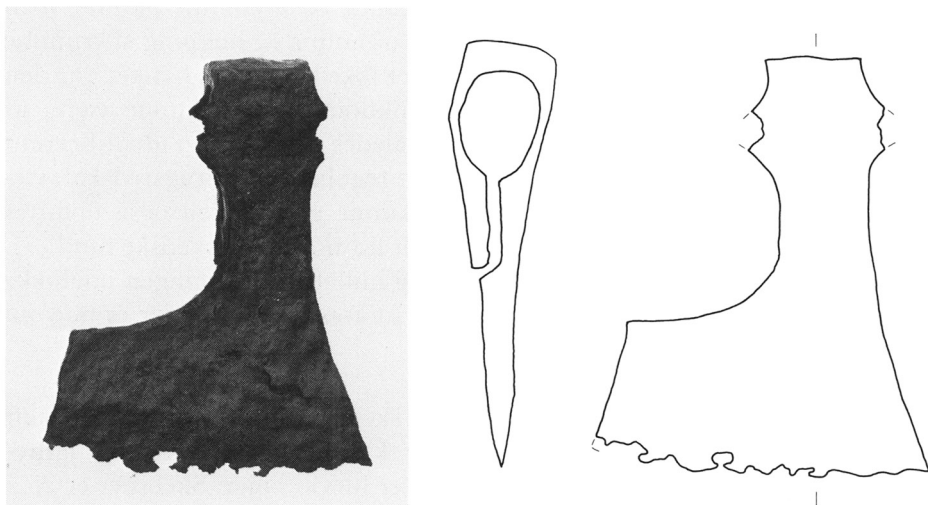

Fig. 2: Retøksen fra Dejbjerg.

The axe from Dejbjerg.

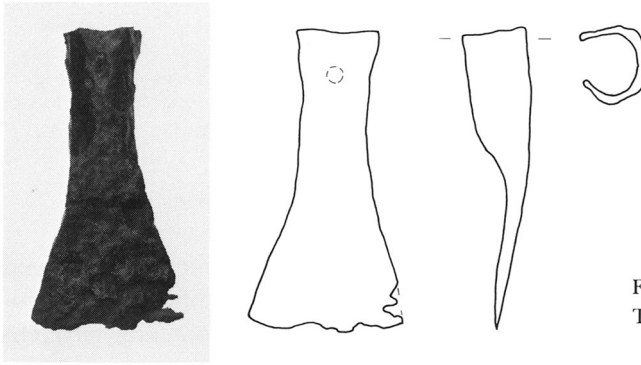

Fig. 3: Dølleøksen fra Dejbjerg.
The socket-axe from Dejbjerg.

Dølleøksen (fig. 3). Værktøjsfundets andet redskab indenfor gruppen af økser er en tværøkse, forsynet med skaftdølle, deraf betegnelsen dølleøkse. Døllen er fremstillet ved at hamre den ene ende af et egnet stykke jern sammen til en skaftdølle, mens den skærende æg er udhamret i den modsatte ende. Æggen har, set fra breidsiden, et jævnt buet forløb, og set forfra, et helt lige forløb. Ser man øksen fra smalsiden, har døllen en udpræget jævnt buet overside, mens øksebladet er helt ret. På døllen ses spor af et hul, ca 0,6 cm diameter, beregnet til et søm til fastgørelse af øksen på et skaft. Øksen er 13,0 cm lang, og 6,5 cm bred ved æggen. Indvendigt i skaftdøllen ses trærester.

Funktionen af øksen er svær at definere entydigt, hvilket til dels skyldes, at den er forholdsvis simpel i sin udførelse, og at redskabet derfor også kan have haft forskellige funktioner. Af disse grunde omtales øksen her neutralt som en dølleøkse. Betegnelsen skarøkse kunne også komme på tale, men mod en egentlig skarøkse-funktion, dvs. til udhuling og hugning af krumme flader, taler det forhold, at selve øksebladet ikke krummer, hvilket gør den vanskelig at arbejde med. En tredje funktionstolkning kunne være, at genstanden i virkeligheden er en hakke, således er en sådan identificeret i fundmaterialet fra Aggersborg (6). Men et regulært landbrugsredskab virker fremmed i Dejbjergfundet. Endelig kunne genstanden også opfattes som en jernbarre, således som det er kendt fra norske og svenske fund (7). Imidlertid må træsporene indeni døllen og hullet til skæftningen udelukke denne mulighed, og det må være rimeligt at konkludere, at der er tale om en simpel økse.

Skeboret (fig. 4). Boret er udformet med en skeformet, skærende æg, et skaft og en fladt udhamret tunge til fastgøring i skaftet. Boret har ved fremgravningen fået et par tryk, således at tungen er blevet bøjet. Skeboret er 25,5 cm langt. Bredden ved den skærende æg er nu 1,7 cm. Boret har kunnet bore huller med en diameter på 2,5 – 3,0 cm. Skebor er forholdsvis almindelige i vikingetidsfund (8).

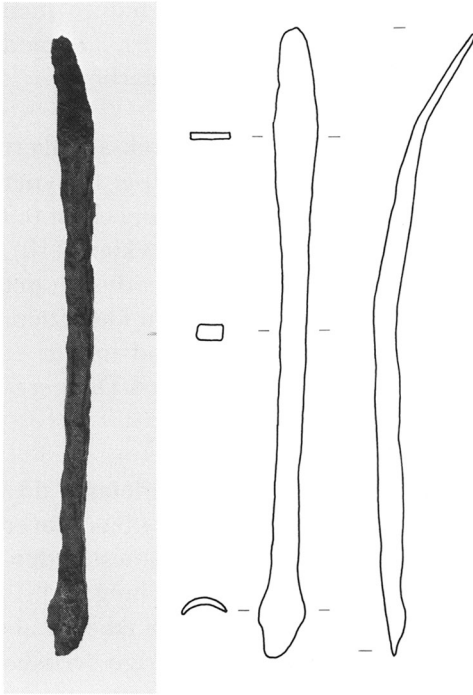

Fig. 4: Skeboret fra Dejbjerg.
The spoon bit from Dejbjerg.

Hammerhovedet (fig. 5). Med hammerhovedet er vi ovre ved smedeværktøjet. Hammeren har været af almindelig type. Set fra siden har hovedet en svag ryg præcis over skafthullet, der er ovalt. Der er trærester samt en jernkile i hullet. Set fra oven har hovedet parallelle sider. En svag udhamring af kanterne på hammerens slagflade viser, at den har været i brug. Øksens oprindelige vægt har været lidt under 600 g, længden er 14,5 cm, bredden

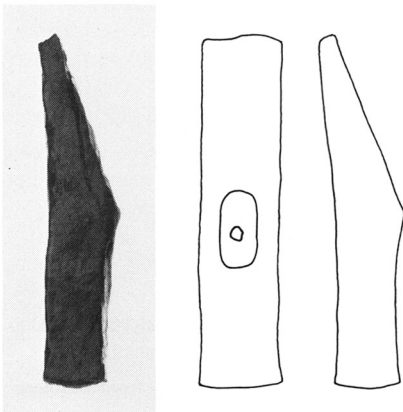

Fig. 5: Hammerhovedet fra Dejbjerg.
The hammer-head from Dejbjerg.

ca. 3,2 cm, største højde 3,0 cm. Mästermyr-fundet har 6 hamre med samme form. De har forskellige vægte, fra 407 til 1862 g. (9). Dermed placerer Dejbjerghammeren sig blandt hamre til finere smedearbejde.

Naglejernet (fig. 6). Naglejernet består af en flad del med rektangulært tværsnit samt et skaft med cirkulært tværsnit. Jernets flade del er forsynet med 5 runde huller, med diametre på henholdsvis 0,5, 0,6, 0,8, 0,8 og 0,9 cm. Det kan være vanskeligt at skelne mellem naglejern og trækjern (10), men det foreliggende eksemplar må henregnes til naglejernene, dvs. at det har været brugt til at smede søm med. Dimensionerne er 27 cm i længden, største bredde er på 3,8 cm. I det gotlandske Mästermyrfund indgår et meget lignende naglejern, også med samme antal huller som på Dejbjerg-eksemplaret (11).

Den lille smedetang (fig. 7). Tangen er en normalt udformet smedetang, dog med en elegant udformning af grebenes eller stængernes ender, idet disse er kugleformede. Grebenes tværsnit er rektangulært og rundt nærmest enderne. Kæberne har rektangulært tværsnit. Tangen er ca. 34 cm lang.

Smedetænger med kugleformede afslutninger på grebene er ikke en almindelig form. De ældste nordiske eksempler kendes fra de rige svenske bådgrave (12).

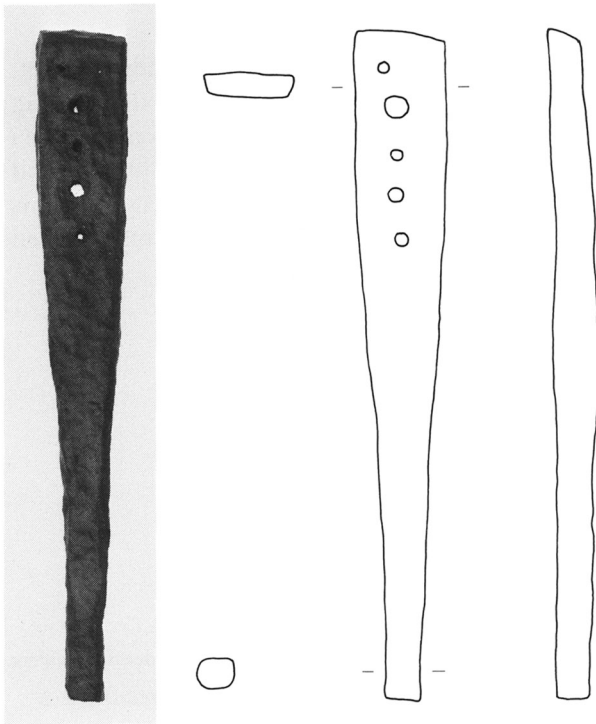

Fig. 6: Naglejernet fra Dejbjerg.

The nail-iron from Dejbjerg.

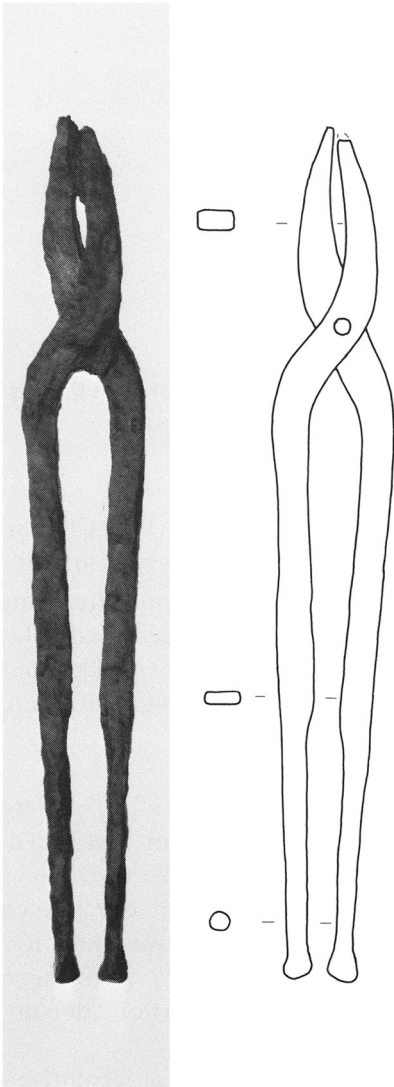

Fig. 7: Smedetang fra Dejbjerg.
Smith's tongs from Dejbjerg.

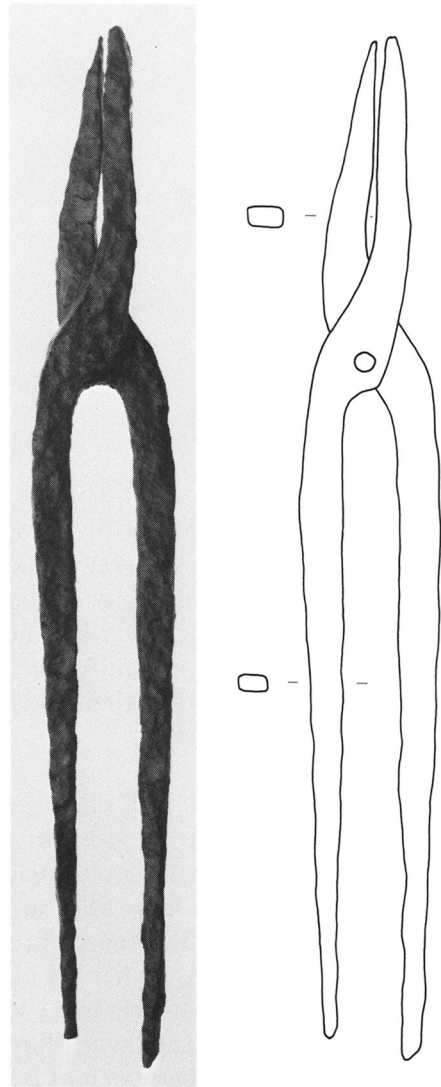

Fig. 8: Smedetang fra Dejbjerg.
Smith's tongs from Dejbjerg.

Den store smedetang (fig. 8). Denne tang har en ganske anderledes udformning af kæberne, idet disse er lange og smalle, men desværre også meget korroderede. Også på denne tang har kæberne rektangulært tværsnit, det samme gælder for grebene. Tangen er meget slidt. Smedetangens længde er 41 cm.

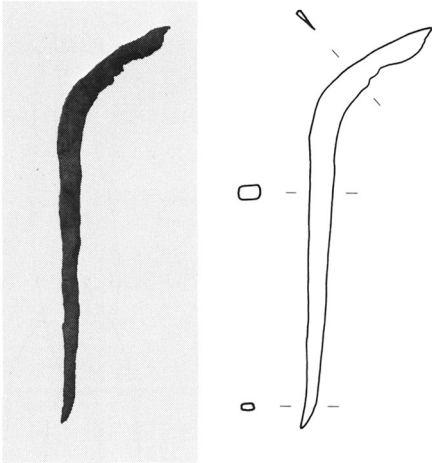

Fig. 9: Ubestemmeligt redskab fra Dejbjerg.
Unidentified tool from Dejbjerg.

Ubestemmeligt redskab (fig. 9). I værktøjssamlingen indgår et 17 cm langt, tilsyneladende fragmenteret redskab. I den ene ende har stykket et fladt, rektangulært tværsnit, og er muligvis overbrudt her. I den modsatte ende er genstanden intakt, og er her meget tyndt udhamret, i lighed med f.eks. skæftningsdelen på en knivklinge. Det må altså formodes, at stykket har været skæftet, og at der i den modsatte ende har været en værktøjsfunktion. Men hvilken er uvist.

Hvæssestenen (fig. 10). Den sidste genstand i værktøjssamlingen fra Dejbjerg er den helt usædvanlig store hvæssesten, som måler 48 cm i længden. Stenen har et tilnærmelsesvis kvadratisk tværsnit på 4x4 cm.

Hvæssestenen er fremstillet af finkornet, mørkegrå skifer, der har en ensartet struktur (13). Stenens fire sider er totalt slebne, mens endefladerne er skråt tildannet, og her ses ujævnheder, som stammer fra brydningen af skiferen. Hvæssestenen har i begrænset omfang været brugt, idet der midt på langsiderne ses svage fordybninger.

Flere steder på overfladen af hvæssestenen ses aflejringer af jernforbindelser, som stammer fra de jerngenstande, der har ligget i direkte kontakt med stenen. Også svage spor af træ forefindes i jernforbindelserne, hvilket kan tænkes at stamme fra den formodede trækiste, se nedenfor (14).

Mästermyrfundet indeholder også hvæssesten, 2 ialt, men den største af disse er kun 36,6 cm lang og noget spinklere end hvæssestenen fra Dejbjerg (15).

Jernbeslagene. I værktøjssamlingen indgår mindst 4 fragmenter af båndformede jernbeslag (fig. 11). Jernbåndene har oprindeligt været bøjet i rette vinkler, dette ses på to af stykkerne. De er ca. 2-2,5 cm brede. Et af de 4 beslag har en afslutning, formet med en lidt bredere flade, der ender i en

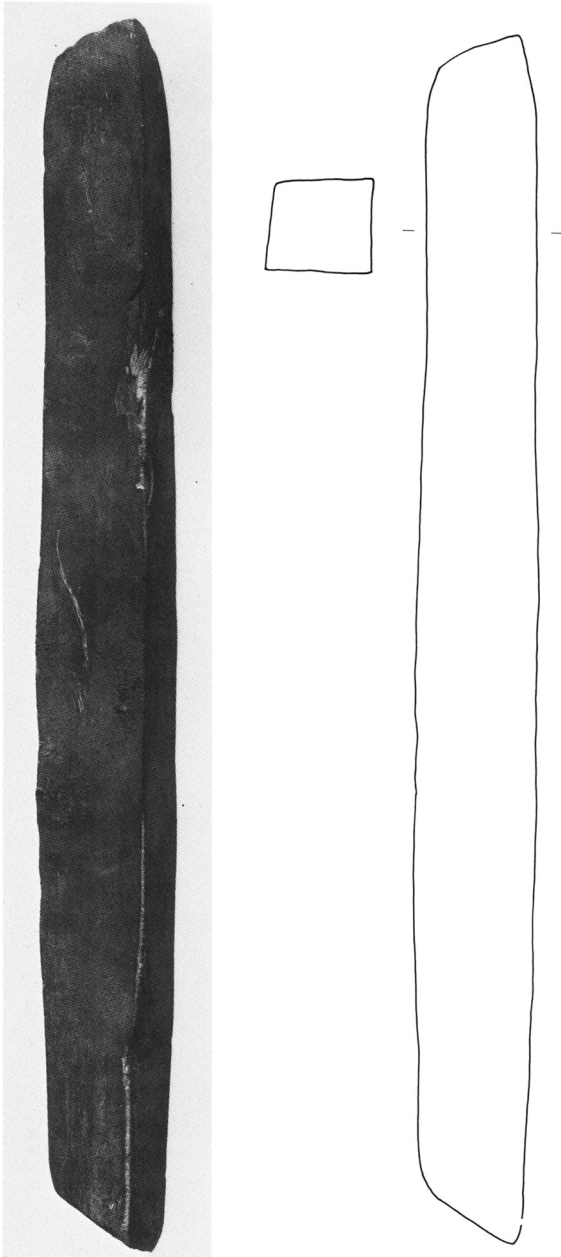

Fig. 10: Hvæsestenen fra Dejbjerg.
The whetstone from Dejbjerg.

spids. Gennem det bredeste sted sidder stadig et jernsøm. Flere steder på de andre stykker ses jernsøm og sømhuller. På sømmene og på indersiden af jernbåndene er der bevaret tydelige træspor, konserveret af jernforbindelser. Træet har åre-retning vinkelret på båndene.

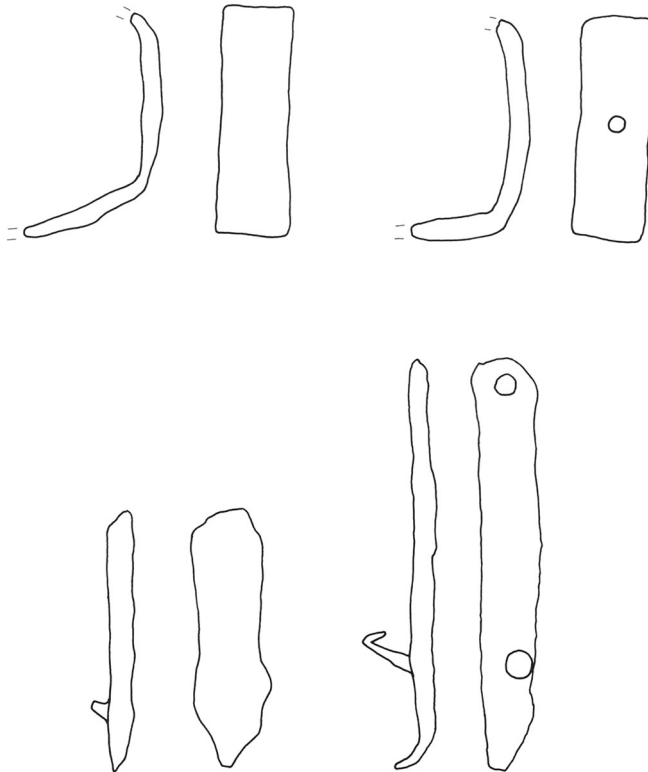
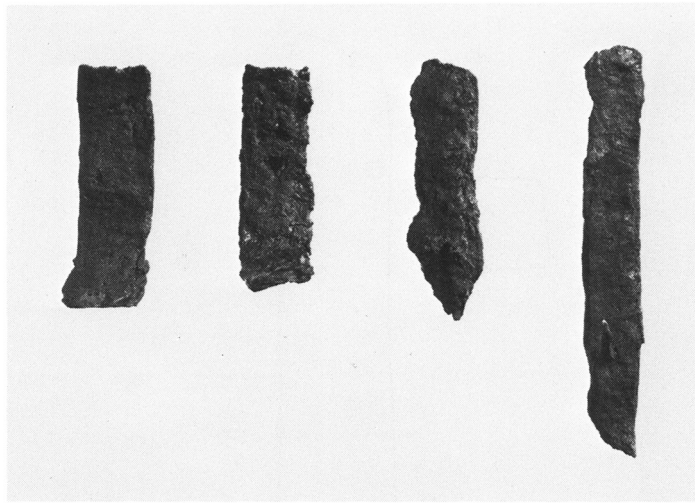

Fig. 11: Beslag fra den formodede værktøjskasse fra Dejbjerg.

Mount, presumed to be from a no-longer extant tool-chest, from Dejbjerg.

Konklusionen på båndenes funktion må være, at de har siddet på en jernbeslået kiste eller kasse, antagelig håndværkerens værktøjskiste. Det er ikke muligt at fastlægge dimensioner på kisten.

For nylig er de to andre, store danske værktøjsfund fra vikingetiden blevet diskuteret med henblik på denne problemstilling, og i begge tilfælde kan resterne af værktøjskister påvises (16), ganske som det kendes fra det store gotlandske Mästermyrfund med den velbevarede, 211 cm lange, 44 cm brede og 40 cm høje kiste af egetræ (17).

Vurdering af Dejbjergværktøjet

Betydningen af det nye værktøjsfund fra Dejbjerg afhænger naturligvis af dateringen. Her er det først og fremmest øksen, der peger mod vikingetid, snarest den senere del. Ligeledes er der stor sandsynlighed for, at hvæssestenen også daterer fundet til samme periode. Men mange af de øvrige redskaber i Dejbjerg-fundet kan ikke dateres alene til vikingetiden, men kan være fra middelalder og nyere tid. Vigtigt er det derfor også, at redskaberne må opfattes som en håndværkers værktøjsforråd, der har været opbevaret samlet i en værktøjskiste. Havde alle de oprindelige overflader på jerngenstandene været bevaret, ville det endvidere have været muligt at genskabe deres indbyrdes beliggenhed i kisten.

Det nye Dejbjergfund indgår klart i et landbebyggelsesmiljø, beliggende i Vestjylland. På bakken vest for værktøjets fundsted kan man i kornmarken i tørre somre se en del mørkegrønne pletter. Pletterne er runde eller ovale, ca. 2-3 m store (fig. 1). Der kan være tale om grubehuse, og i så fald ligger der vikingetids bebyggelse både vest for værktøjsfundstedet, og også øst for, under kirkegården. På Dejbjerg kirkegård er der for nogle år siden fremkommet et stykke af en basaltdrejekværn fra vikingetiden. Det betyder, at før kirkens anlæggelse må der på dette sted have ligget en vikingetidsbebyggelse. Fundstedet for drejekværnen ligger højst 200 m fra »Skrænten«, hvor værktøjet kom frem.

Der er flere muligheder for, hvordan deponeringen af værktøjet fra Dejbjerg kan fortolkes. Den første og mest nærliggende går ud på, at værktøjet af ejeren, dvs. håndværkeren, blev opbevaret f.eks. i et grubehus, der kan have fungeret som værksted. Selv om vi ikke kender helt tilsvarende fundforhold andre steder fra, synes denne forklaring rimelig. Man kan som den anden mulighed forestille sig, at håndværkeren har skjult sit værktøj ved at grave det ned. Han er i så fald blevet forhindret i at afhente det igen.

En tredje mulighed er, at værktøjet er en del af gravudstyret i en vikingetidsgrav. En sådan tolkning bør overvejes, ikke mindst da genstandene er fremkommet i en dybde på ca. 1 m, hvilket kunne svare til bundniveauet i en grav. I forvejen kendes en smedegrav fra Lejre (18), men ellers er grave med værktøj uhyre sjældne i Danmark, men velkendte i Norge og Sverige (19).

Uanset at vi aldrig får fuld klarhed over, hvordan Dejbjerg-værktøjet kom i jorden, er fundet under alle omstændigheder betydningsfuldt. Værktøjet giver et indblik i vikingetidshåndværkerens hverdag, idet vi må formode, at det var samme person, der samtidig var tømrer og smed. Mästermyrfundet viser den samme blanding af redskaber, tilhørende forskellige håndværk. Set i forhold til den skarpe opdeling i håndværkerlav i middelalderen, må vi konkludere, at Dejbjerg-fundet er med til at vise et ældre og mere enkelt stadi i håndværkets historie (20).

Vores håndværker og hans produktion forbliver dog anonym, selv om han i kraft af sine evner må have haft en høj position i datidens Dejbjerg, hvis han da ikke blot var på gennemrejse.

NOTER:

- 1) Ingeniør Robert Thomsen, Varde, har venligst gennemgået jerngenstandene, samt røntgenbilleder af disse. Robert Thomsen takkes for dette arbejde, ligesom personalet på Konserveringscentret i Ølgod takkes for udførelse af et godt stykke konserveringsarbejde. Endvidere skal det nævnes, at museumsinspektør Claus Malmros fra Nationalmuseets 8. afdeling har foretaget en foreløbig gennemgang af træspor af genstandene.
- 2) E. Munksgård: A Viking Age Smith, his Tools and his Stock-in-Trade. OFFA 1984, p.85-89, med henvisninger.
- 3) G. Arwidsson and G. Berg: The Mästermyr Find. A Viking Age Tool Chest from Gotland. Stockholm 1983.
- 4) Mundtligt meddelt af museumsinspektør C. Malmros.
- 5) J. Petersen: Vikingetidens Redskaber. Oslo 1951.
- 6) E. Roesdahl: Danmarks Vikingetid. København 1980, p.73 og fig. 29.
- 7) M. Müller-Wille: Der Frühmittelalterliche Schmied im Spiegel skandinavischer Grabfunde. Frühmittelalterliche Studien, 11. Band, 1977, fig. 5.6.
- 8) E. Roesdahl 1980, p. 112.
- 9) G. Arwidsson and G. Berg 1983, p. 14.
- 10) M. Müller-Wille: Berichte über die Ausgrabungen in Haithabu 6, 1973, abb. 2.
- 11) G. Arwidsson and G. Berg 1983, pl. 23.86.
- 12) M. Müller-Wille 1977, fig. 10.1.
- 13) E. Roesdahl 1980, p. 99.
- 14) Mundtligt meddelt af Claus Malmros, Nationalmuseets 8. afdeling.
- 15) G. Arwidsson and G. Berg 1983, pl. 27.122-123.
- 16) E. Munksgård 1984, B. Leth-Larsen: Selected Objects from the Stock of the Tjele Smith. OFFA, 1984, p. 91.
- 17) G. Arwidsson and G. Berg 1983, p. 39. og fig. 1-2.
- 18) Harald Andersen: Smeden fra Lejre. SKALK 1963.
- 19) M. Müller-Wille 1977, p. 148 med henvisninger. Se også Anders Wallander: Smedegravar eller gravar med smides- og snickarverkyg? TOR vol 22, 1988-1989, p. 105-159.
- 20) Se artiklerne »Hantverkare«, »Smed« og »Tømmermann« i Kulturhistorisk Leksikon for Nordisk Middelalder, 1956-1981.

SUMMARY

The implements found at Dejbjerg

A Viking Age craftsman's tools

In 1969, while some construction-work was being carried out in the village of Dejbjerg in west Jutland, a collection of iron implements came to light, about 1 m down below surface level. The objects were kept by the finder, until 1987, when they were shown to the Skjern-Egvad Museum, for closer study (1). It was immediately clear that the implements came from the Viking Age, and that this was therefore an exceptional find, in the same category as finds such as those from Tjele and Halleby Å, in Denmark (2), or from Mästermyr on Gotland, in Sweden (3).

The objects

The assortment of implements from Dejbjerg includes 9 tools and some mounts. An axe, a socket-axe and a spoon bit make up the carpentry tools, while a hammer-head, a nail-iron and two smith's tongs are the blacksmith's tools. In addition there is a large whetstone.

The axe (fig. 2) is 17.5 cm long, 13.5 cm broad and 4 cm thick. The present weight is 660 g. The axe no longer has its original form, in that a seam at the shaft-hole has been broken apart. In the shaft-hole can be seen traces of wood (4). Originally there were 4 wings at the shaft-hole. This feature, along with the axe's form as a whole, is of great significance for the dating to the Viking Age of the whole collection of implements (5).

The socket-axe (fig. 3) is 13 cm long and 6.5 cm broad at the cutting edge. Inside the socket there are traces of wood, and on it there is the mark of a hole for a nail for attaching a shaft. It is difficult to ascribe specific functions to the socket-axe because of the simplicity of its shape (6, 7).

The spoon bit (fig. 4) is 25.5 cm long and the width at the cutting edge is now 1.7 cm. The bit would originally have been able to bore holes of about 2.5-3.0 cm in diameter. The bit resembles other Viking Age bits (8).

The hammer-head (fig. 5) would originally have weighed a little under 600 g; it measures 14.5 cm in length, 3.2 cm in width, and up to 3.0 cm in height. There are traces of wood in the shaft-hole. The Mästermyr find has 6 hammers of this shape, weighing from 407 to 1862 g (9).

The nail-iron (fig. 6) is 27 cm long and its largest width is 3.8 cm. On the flat part of the nail-iron there are 5 holes with diameters of 0.5 to 0.9 cm. It can be difficult to differentiate between a nail-iron and a draw plate, but this piece is thought to be a nail-iron, i.e. for use in forging nails. In Mästermyr there is also a nail-iron which is almost identical to the Dejbjerg piece.

The small smith's tongs (fig. 7) are 34 cm long. The tongs are particularly finely-shaped, with ball-shaped ends to the grips. This feature occurs for the first time in the rich Swedish boat-graves (12).

The large smith's tongs (fig. 8) are 41 cm long and not so elegantly shaped. The jaws are very corroded.

A small and not wholly preserved tool (fig. 9) cannot be ascribed a precise function.

The whetstone (fig. 10) is unusually large, in that it measures 48 cm. in length and has a cross-section of ca. 4 x 4 cm. It is made of fine-grained dark grey slate with a uniform texture (13). The stone's 4 long sides are entirely polished. In the centre of the long sides

can be seen faint hollows as a result of limited use. In addition iron deposits and traces of wood can be seen on the surface. These must come from the other tools and the toolbox which can be assumed to have existed (14). The Dejbjerg whetstone is large even in relation to the Mästermyr find; in the Swedish find the largest one 36.6 cm long (15).

The iron mounts (fig. 11) are band-shaped, 2.0 - 2.5 cm broad, with remains of iron nails. Only a few fragments, 4 in all, are preserved. One of them has a finished end, in the form of a slight broadening of the surface followed by a pointed end. On the nails and on the inner sides of the iron bands there are distinct traces of wood. The mounts have presumably come from the craftsman's toolbox. The other two large Danish finds of tools from the Viking Age also had tool-chests (16). The Mästermyr-find is unique in having an intact tool-chest of oakwood (17).

Evaluation of the Dejbjerg implements

The significance of the find depends on the dating, and it is in particular the axe which indicates a Viking Age origin, most probably from the later Viking Age. Similarly there is a strong probability that the whetstone comes from the Viking Age. The objects as a whole have to be seen as a workman's stock of tools, no doubt kept in a chest. The find-place is 200 m west of Dejbjerg Church. In the churchyard finds have previously been made from a Viking Age settlement (c.f. fig. 1)

There are three possible interpretations of how the Dejbjerg tools were deposited. The first is based on the assumption that the owner, the craftsman, kept the tools in a pit-house, and that for some reason he abandoned them there. Another possibility would be that he hid the tools in the ground and never dug them up again. Finally, the tools might be thought to come from a Viking Age grave. So far only one Danish grave with smith's tools in it is known, from Lejre (18). Such graves are much more common in Norway and Sweden, however (19). It will unfortunately never be possible to establish with certainty how the Dejbjerg tools were deposited in the soil. But in spite of that the find gives us an interesting insight into the everyday life of the Viking Age, in that the Dejbjerg craftsman must have been able to carry out many of the different types of work required of a carpenter and a smith (20).

Torben Egeberg
Skjern-Egvad Museum

Foto: Niels Elswing
Oversættelse: Joan Davidson